

Handleplan *i tilfælde af dødsfald blandt forældre, søskende, elever eller medarbejdere*

"At støtte et barn i sorg kræver ikke at du er overmenneske, blot at du er medmenneske"

1. Lærere og ledelse orienterer hinanden.
 - Den der får beskeden om dødsfaldet orienterer familien om handleplanen. Sorg-arbejde på skolen skal foregå i samarbejde med familierne.
2. Elever i klassen til den berørte orienteres af klasselæreren.
 - Hvem var den afdøde ? Hvordan var afdødes indflydelse i det sociale liv ?
 - Hvad skete der med den afdøde ? Sygdom, ulykke etc.
 - Hvor, hvornår, hvordan skete det ?
 - Vær opmærksom på, at tidligere episoder trækker følelser og tanker frem. Snak også om dem.
 - Hvad sker der rent praktisk ? Hvordan planlægger man en begravelse ? Hvad sker der med afdøde inden begravelsen ? Svar på børnenes spørgsmål – også de spørgsmål, som de ikke selv vidste de havde.
3. Forældregruppen orienteres ved at sende brev hjem. Forældre skal have samme oplysninger som deres børn har fået.
 - Husk også at påpege vigtigheden af, at de som forældre, tager snakken med børnene. (For eksempel at det ikke nytter at sige, at mor eller far ikke vil dø – for det har barnet jo måske lige set at kammeratens gør...)
 - Gør også forældrene opmærksomme på, at en god ting at snakke med børnene om, er hvad der i givet fald ville ske med barnet, hvis det utænkelige skulle ske – at mor og/eller far døde. Hvor skal barnet så bo ? Sammen med hvem ? Og svar på lignende spørgsmål giver barnet tryghed og ro midt i sorgen.
4. Er det en elev / lærer i klassen der er død:
 - Snak meget om eleven / læreren – både om gode og dårlige sider.
 - Beslut om hele klassen skal med til begravelsen. Skal klassekassen give en blomst ? Aftal evt. at holde "gravøl" med sodavand og slik på skolen.
 - Mindst én lærer fra klassen deltager i begravelseshøjtideligheden. Skolen sender en bærebuket.
 - Efter begravelsen snak da også om den. (Også med de elever der ikke deltog.)
 - Hvad sang I ?
 - Hvad skete der ?
 - Hvem var med ?
 - Hvad var det præsten sagde?
 - Få evt. besøg af præsten.
 - Besøg efter noget tid gravstedet.
5. Er det en forældre i klassen der er død :
 - Tal med eleverne om hvem der evt. skal deltage i begravelsen. Og om de er ledsaget af en voksen.
 - En lærer kan evt. deltage i begravelsen.
 - Skolen sender en bærebuket.

- Lad eleven der har mistet bestemme farten, når I skal bearbejde sorgen i klassen. Husk at spørge til praktiske ting. Hvordan det går med familien, om der er kommet sten på graven, om hvem der nu tager sig af de ting i hjemmet far/mor tidligere tog sig af o.s.v.
- Besøg gravstedet. Lad barnet vise frem og fortælle.

6. Opfølgning.

- Giv tid og rum til spørgsmål i tiden efter dødsfaldet. Giv plads til at situationen/historier fortælles flere gange.

Sorg – reaktioner

- Angst
- Stærke minder
- Søvnforstyrrelser
- Ændret forhold til mad
- Koncentrationsproblemer
- Konflikter med omgivelserne
- Tristhed, længsel og savn
- Vrede og opmærksomhedskrævende adfærd
- Skyld, selvbebrejdelse og skam
- Skolevanskeligheder
- Fysiske gener (mavepine, hovedpine etc.)
- Regressiv adfærd
- Social tilbagetrækning
- Fantasier
- Personlighedsforandringer
- Fremtidspessimisme
- Spekulationer over årsag og mening
- Vækst og modning

Litteratur :

www.cancer.dk

Div. materialer fra Kræftens Bekæmpelse.

Voksenbøger :

Andersen, Knud Erik : Døden
 Anneberg, Inger : Håbets labyrint
 Dyregrov, Atle : Sorg hos børn
 Dyregrov, Atle : Børn og traumer
 Dyregrov, Atle : Sorg og omsorg i skolen
 Grønbeck, Christine & Holm, Klavs : Når børn mister (Fra Børns vilkår)
 Jacobsen, Anne : Kan man dø om natten ?
 Jacobsen, Anne : Børn og sorg
 Jacobsen, Anne : Alting har sin tid

Brandt, Hanne : Den blå cykel
Duleslå, Teddi : Klumpen
Gydal, Monica : Sådan var det da Oles far døde
Kaldhot, Mariet : Farvel Rune
Leth, Wivi : Engle græder ikke

På Løjtegårdsskolens skolebibliotek findes følgende sorg-materialer:

For voksne:

13.43 Atle Dyregrov: Sorg og omsorg i skolen
Bogen er skrevet af to norske psykologer, der begge har mange års erfaring med behandling af børn i krise. Bogen henvender sig til lærere.

13.43 Gertraud Finger: Børns sorg.
*Forfatteren viser, hvordan børn og unge bearbejder sorg, og hvordan man kan hjælpe dem med det.
Bogen henvender sig til professionelle som arbejder med børn og unge samt til forældre og pårørende til børn i sorg.*

13.43 Anni Schwartz-Hansen: Jeg savner dig
Om sorgarbejde blandt unge, der har mistet en far eller en mor. Bogen bygger på 89 unges personlige erfaringer sat i perspektiv og faglig ramme af forfatteren, som i over 25 år har arbejdet med mennesker i sorg og krise.

Voksne og større børn:

13.43. Børn om mors og fars død.
32 børn mellem 10 og 18 år skriver om at miste mor eller far. De står midt i sorgen og tabet. Sammen med den 14-årige Signe Rølmer har journalisten Peter Olesen redigeret denne bog som er udgivet i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse.

For børn:

Jeanne Fløe: Farvel mormor.
Fotografisk billedbog. I billeder og tekst følger vi Lea og hendes familie lige fra mormor bliver indlagt på hospitalet til den dag, hvor Lea og morfar går op på kirkegården for at lægge blomster på mormors grav,

Hanne Justesen: Rasmus og himlen
*Rasmus' bedstemor er død, og det er svært for ham at forstå.
Efter en lang snak med mor har Rasmus det bedre.
En god oplæsningsbog for mindre børn.*

*Bogen indeholder et forord og et efterskrift til **voksne** om børns opfattelse af døden og deres typiske reaktioner på den.
Forfatteren er familieterapeut og bruges som gæstelærer på skoler, hvor hun fortæller børn om døden.*

Marit Kaldhot: Farvel Rune.
*Sara og Rune leger nede ved søen. Rune drukner. Bogen fortæller om Saras sorg- og hvordan hun når til erkendelsen af, at Rune aldrig mere vender tilbage, men livet går alligevel videre.
Meget smuk billedbog.*

Anne Lilmoes: Anna og Engel.

Den 12 årige Anna erkender, at hun skal dø. Vi følger hende de sidste 7 nætter og dage i hendes liv, hvor hun får talt ud med sine kære om frygten og alle de problemer, alle har haft i forbindelse med hendes sygdom og forestående død.

En bog "skrevet for børn, der er bange for at dø". En smuk, enkel, poetisk og letlæst bog, der samtidig er meget stærk og følelseladet. Den egner sig godt til formidling i situationer, hvor der skal siges noget, men hvor det er svært at få begyndt og at få sagt det rigtige.

Bi.30.17: Når dinosaurer dør – en vejledning til familier i forandring.

Alle dødens aspekter – sorg, vrede, skyldfølelse samt alle de praktiske ting i forbindelse med døden indeholdes i denne billedbog

At personerne er dinosaurer i menneskeforklædning giver en distance til emnet, så de ikke bliver for følelseladet. God samtalebog for børn.

Kræftens bekæmpelse:

Når hjertet gør ondt.

Et undervisningsmateriale til Børnehaveklasse, 1. og 2. klasse

Når bånd brister.

Et undervisningsmateriale til 3.-4.-5. klasse.

Når nogen man elsker dør.

Undervisningsmateriale til 6.-7.8-9.-10.klasse.

Når livet går sin vej. Video

Tegnefilmen "Passer farfar på os, nu han er død?" handler om børns tanker og forestillinger om, hvad der sker, når man er død.

Med sorgen som blind passager.

Lydbånd. En del af undervisningsmaterialet til 6.-7.-8. klasse.

Solsort og snefnug.

Novellesamling - findes som klassesæt.

Om sorg. Handleplan.

Et idékatalog for skolens møde med børn i sorg.

Unge sorg – omsorg for unge.

Rapport om et gruppearbejde med unge tabsbørn.

Skolebiblioteket råder over endvidere over ca. 200 bøger – fagbøger såvel som skønlitteratur – med døden som emne.

Nyttige telefonnumre :

Tårnby Kirke

Kirkegårdskontoret :32 50 57 98

Sognepræst Andreas Woller : 32 50 01 14

Træffes bedst Man.- Ons.- Fre. Kl. 11-12, samt Tors. Kl. 18-19

Sognepræst Ida Nielsen : 32 50 41 86

Træffes bedst Man.-Tirs.-Ons. Kl. 10-11, samt Tors. Kl. 17-18

Kordegner : 32 50 41 95

Den social døgnkontakt : 33 17 33 33

F/office/doc/annette/sorg